
Operațiunea de salvare a satelor românești¹ desfășurată în Elveția (1989)

Nicoleta ȘERBAN*

The operation of rescuing the Romanian villages carried out in Switzerland (1989)

Abstract

In 1989, Ceaușescu wanted to boost the rural systematization project. This project would have meant the demolition of 7-8 thousand villages out of a total of 13,123 and the relocation of the resulting population in blocks of flats in semi-rural localities. Rural blocks of flats with living standards situated between rural and urban life style were envisaged. The regime wanted to gain this way land for agriculture. It was as if these villages had never existed. A protest movement, called „Opération Villages Roumains”, was born in Belgium, spreading rapidly throughout Europe. Switzerland is one of the countries where the movement has had an amazing success.

Cuvinte cheie: *Comunism, sate, demolări, Ceaușescu, teren pentru agricultură, protest.*

Keywords: *communism, villages, demolition, Ceaușescu, land for agriculture, protest.*

Începând din a doua jumătate a anilor 1980, odată cu venirea la putere în Uniunea Sovietică a lui Mihail Gorbaciov, atitudinea Occidentului față de Ceaușescu se schimbă radical. Mai ales după revolta de la Brașov din 15 noiembrie 1987, criticile din partea Occidentului la adresa regimului de la București deveneau tot mai virulente. Pe fondul înrăutățirii situației generale din țară și a demolărilor din București, care avuseseră ecou în Europa, avea să izbucnească un nou scandal, legat de această dată de planul lui Nicolae Ceaușescu de sistematizare rurală.

Proiectul de sistematizare a satelor, pe care Ceaușescu îl impulsiona tot mai mult în 1988, consta în demolarea a 7 - 8.000 de sate din cele 13.123 existente și comasarea lor în centre agro-industriale. Ar fi fost ca și cum aceste sate nu ar fi existat niciodată, ele urmând a fi rase de pe suprafața pământului. Populația rezultată în urma demolărilor urma a fi mutată în „blocuri sătești”, ce erau menite să asigure un mod de locuire situat între locuirea rurală individuală și cea colectivă de tip urban (blocuri P+1 sau P+2, cu anexe pentru păsări și animale, toate acestea pe o parcelă de 250 m²). Centrele agro-industriale erau orășele-model în care se desfășurau deopotrivă activități industriale și

---

¹ Opération Villages Roumains/

* Cercetător dr., Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, București.

agricole, și care urmau a fi dotate cu instituții administrative, comerciale, de sănătate, de învățământ. Până în 1990 trebuia să se realizeze cel puțin două-trei asemenea centre în fiecare județ, iar până în anul 2000 să se încheie construirea celor 558 de centre orășenești agroindustriale la nivelul întregii țări². Măsura avea ca scop oficial recuperarea de teren pentru agricultură, obiectivul precis fiind de a elibera aproximativ 300.000 ha teren arabil, adică 3,3 % din terenul arabil al țării³. Conform datelor oficiale, redarea lor agriculturii ar fi însemnat - calculând după o medie de 6 tone la hectar, echivalentul a peste 2 milioane tone porumb boabe⁴. În realitate, proiectul era utopic: cifrele înaintate erau departe de a fi realiste, iar economia României nu ar fi putut susține un proiect de asemenea anvergură, ce presupunea demolarea a mii de sate, materiale de construcție, infrastructură, rețea de electricitate, etc. Pe termen lung, efectul avea să fie devastator: era vorba de dezrădăcinarea unei populații din mediul său ancestral și mutarea ei forțată, de distrugerea patrimoniului arhitectural și cultural, a relațiilor tradiționale din cadrul comunităților sătești, și de uniformizarea populației. În realitate, regimul comunist dorea să termine cu o categorie socială destul de numeroasă (40% din populație) care încă mai beneficia de o autonomie economică față de stat și pe care regimul o voia dependentă de stat. Se dorea distribuirea populației într-o piramidă de localități și de orașe strict ierarhizată: orașe, sate, comune și centre agro-industriale, un sistem bine centralizat pentru ca oamenii să fie mult mai ușor de controlat. În viziunea regimului comunist, sistematizarea satelor însemna o ultimă etapă ce avea ca obiectiv final crearea societății socialiste *multilateral dezvoltate* și a *omului nou* comunist. Comunismul s-a pretins o civilizație nouă, o concepție utopică, bazată pe visul suprimării proprietății private și pe construirea unui univers al egalității totale. Condiții de viață egale la sate și la oraș - acesta era dictonul regimului în favoarea sistematizării rurale. Desigur, în teorie, căci în practică noile construcții sătești s-au dovedit a avea multe neajunsuri care le făceau greu de locuit. Totalitarismul este un regim care neagă drepturile umane și subordonează individul entității colective a partidului/stat⁵. Este exact ceea ce se dorea a se pune în practică prin acest proiect faraonic. Pentru dictatorul de la București, proiectul avea o semnificație aparte, privindu-l ca pe o încununare a „epocii” Ceaușescu și, implicit, un succes personal al său, fiind elaborat din inițiativa și sub îndrumarea sa directă.

Ideea de a demola localități vechi de sute de ani împreună cu patrimoniul lor, precum și nerespectarea drepturilor omului, a stârnit în lumea occidentală un val de proteste. Privită din Occident, sistematizarea - așa cum era gândită de Ceaușescu, era o adevărată tragedie. În februarie 1989, se lansa oficial în Belgia „Opération Villages Roumains” (OVR), mișcare de protest contra politicii de distrugere a satelor românești. Mișcarea a pornit din Belgia în februarie 1989, grație unui grup de tineri cu inițiativă, extinzându-se în lunile următoare în celelalte țări europene. Paul Hermant, cel care avea

² Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în „România Liberă”, An XLVI, Nr. 13 475, 4 martie 1988, p. 2.

³ „Arhitectura”, nr. 3, 1980, pp. 10 - 11.

⁴ Sistematizarea teritoriului și localităților - o cerință obiectivă a țării și a localităților (II), în „Scânteia”, Anul LVII, Nr. 14 119, 13 ian. 1988, p. 1.

⁵ Vladimir Tismăneanu, *Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România*, Raport final, București, 2006, p. 9.

să devină „motorul” mișcării, împreună cu câțiva amici, au rămas uimiți de dezastrul ce lovise România, o țară despre care în Belgia nu se știa mare lucru. Ei și-au spus că nu pot rămâne indiferenți în fața unei astfel de situații. Planul OVR era adoptarea satelor românești de către comune occidentale, spre a le salva de la distrugere, după modelul Amnesty International prin care se adoptau prizonierii de opinie de către un grup de aderenți⁶. Belgienii erau conștienți de faptul că Ceaușescu ținea totuși la imaginea sa în afara țării, și deci, nu ar fi riscat un scandal internațional atingându-se de sate protejate astfel din afară. Cum nu existau liste cu primele sate aflate în pericol, au decis să le adopte pe toate! Paul Hermant a format astfel un Comitet de Coordonare, cu sediul la Bruxelles, format din oameni din cercul său de cunoștințe din diferite domenii: jurnaliști, avocați, specialiști în agricultură, etc.⁷. Ulterior, acțiunea pornită spontan avea să depășească cu mult așteptările fondatorilor săi. Oameni politici, diverse asociații cu profil umanitar, arhitectural sau rural, dar mai ales administrațiile locale și locuitorii comunelor occidentale - cu toții au înțeles că era vorba de un proiect de inginerie socială de tip totalitar și că dacă ar fi fost pus în practică, efectele ar fi fost irecuperabile. Ei au înțeles că trebuie să acționeze rapid pentru a salva un patrimoniu rural european și o populație de câteva milioane de oameni ce urma a suferi o lovitură psihologică prin dezrădăcinarea forțată. Începând din luna martie a anului 1989, s-a trecut la constituirea de comitete OVR și în: Franța, Olanda, Elveția, Suedia, Marea Britanie, Italia, Spania, Norvegia, Danemarca. Comitetul care coordona celelalte „filiale” europene rămânea însă în continuare cu sediul la Bruxelles. Capacitatea OVR de sensibilizare a opiniei publice occidentale a avut ca rezultat numărul mare de oameni care s-au mobilizat în salvarea satelor românești: în decembrie 1989, cu doar câteva ore înainte de căderea regimului Ceaușescu, OVR număra 2.200 de comune occidentale adoptive, ceea ce însemna circa 30 de milioane de cetățeni europeni implicați. Cel mai mare succes l-a înregistrat în țările francofone: 1.252 de adopții în Franța. Belgia număra 354 comune participante, iar Elveția 210. Franța, Belgia, Elveția și Marea Britanie (70 de adopții), au fost considerate lideri ai operațiunii, fiind țările care s-au mobilizat cel mai repede și în număr cel mai mare⁸.

Ideea OVR prinde contur în Elveția

Fiecare țară avea o cotă de sate românești de adoptat în funcție de capacitatea sa. În Belgia, de unde mișcarea a pornit și unde a avut cel mai mare succes, cota de 200 de sate adoptate a fost atinsă în doar câteva luni. În Franța, unde cota fusese stabilită la 2.000 de comune, până în luna august 1989, 1.000 de comune returnaseră deja cererea de participare la Operațiune⁹. Cota pentru Elveția era de 200 de comune¹⁰.

⁶ <https://revista22.ro/supliment/operation-villages-roumains-1989-2005>, accesat la 3.03.2019.

⁷ Membri fondatori: Dan Alexe (licențiat în litere), Bontems Anne (fotograf), Alexis Burlet (științe sociale), Conreur Yves-Luc (animator cultural), Claire Dalliers (arhitect), De Beer de Laer Daniel (avocat), Anne Degrave (profesoară), Malgorzata Dzierzawska (jurnalistă), Jean-Pierre Jacqmin (jurnalist), Marie-Paule Jeunehomme (jurnalist), Vincent Magos (resurse umane). Eric Masquelier (fotograf), Staelens Daniel (arhitect), Serge Verheylewegan (fotograf), Daniel Wathelet (specialist în agricultură).

⁸ Arhiva Mundaneum/Mons, Cutia 63, Bilan de phase 2.

⁹ Idem, Cutia 40, *Nouvelles des Coordinations*, în „Bulletin de liaison”, no. 11, 15 au 31 août 1989, p. 8.

¹⁰ Idem, Cutia 105, *Ceaușescu s'énervé*, extras de presă, în „La Suisse”, 3 dec. 1989.

Elveția a fost una din cele trei țări fruntașe în adoptarea de sate românești. Chestiunea satelor românești a mișcat inimile elvețienilor, însă aici mișcarea s-a adaptat la tipicul local, din cauza organizării diferite a cantoanelor. În Elveția cartierele se numesc comune și au fiecare primar și consiliu municipal, ca și cum ar fi un oraș de sine stătător. Astfel putem înțelege că fiecare canton e ca o altă țară. Aici fiecare canton avea propriul său comitet. În Elveția nu se știa în epocă mai nimic despre România, doar că se afla dincolo de cortina de fier, și totuși entuziasmul pentru țara noastră avea să se dovedească surprinzător.

Și în Elveția, la fel ca în celelalte țări europene, românii din exil au jucat rolul de mijlocitor al Operațiunii. Paul Hermant era deja mult prea ocupat cu desfășurarea operațiunii în Belgia și Franța, așa că a căutat să delege pe alții care să se ocupe aici. Totuși, Coordonarea din Belgia s-a aflat în corespondență permanentă cu echipa din Elveția. Mihnea Berindei a fost legătura lui Paul Hermant cu Elveția. El este cel care l-a contactat pe Ion Vianu, care locuia la Morges, și i-a dat un document în care erau trasate în linii mari principiile operațiunii de salvare a satelor românești. Odată cu acest text, Mihnea Berindei i-a spus lui Vianu: „Tu ar trebui să încerci să propagi asta în Franța”. În general, românii din exil au fost cei care au transmis conceptul în țările în care trăiau, însă ei nu dețineau capacitatea de a împinge lucrurile mai departe. Majoritatea erau dedicați profesiei care le ocupa mare parte din timp și nu se puteau dedica în totalitate operațiunii, având și alte responsabilități. În coordonarea elvețiană, Ion Vianu cu soția sa au avut un rol-cheie, Ion Vianu fiind cel care a lansat ideea prietenilor săi elvețieni. După discuția cu Mihnea Berindei, Ion Vianu a căutat calea cea mai oficială posibilă - a contactat Liga Elvețiană a Drepturilor Omului. Aici a avut o discuție cu un domn Vignard, care s-a arătat destul de sceptic. El a spus: „Poate ne vom ocupa de un caz (adică de un sat)”. O mișcare de acest gen era fără precedent, probabil din acest motiv nu a fost prea încrezător¹¹.

Lucrurile nu s-au oprit aici, căci Ion Vianu se afla în legătură cu un jurnalist elvețian, pe nume Darius Rochebin. Acesta era la acea vreme un tânăr entuziast care abia își finalizase studiile (născut în 1966) și activa pentru apărarea drepturilor omului. Imediat după ce Vianu i-a povestit despre operațiunea declanșată în Belgia la începutul anului, Rochebin a alertat alți doi ziariști și de aici a pornit bulgărele de zăpadă care avea să devină tot mai mare în următoarele luni. Ceea ce a urmat a fost într-adevăr impresionant¹². Darius Rochebin a devenit după 1998, extrem de cunoscut în Elveția, pe când prezenta Jurnalul național elvețian francofon de la ora 19.30, reluat de TV5 Monde. Emisiunea care l-a făcut celebru în toată lumea, *Pardonez-moi*, este locul unde au fost invitate personalități ale lumii politice și culturale actuale. Datorită prezenței sale carismatice și a modului intim în care abordează invitații, a devenit o figură foarte apreciată în mediile occidentale. În 1989 era un tânăr entuziast, care a reușit într-adevăr să impulsioneze spiritul de solidaritate în țara sa¹³.

Rochebin a luat legătura cu alți doi ziariști, cunoscuți de-ai lui, iar de aici mai departe mesajul a fost difuzat pe scară largă, ajungând astfel la opinia publică elvețiană.

¹¹ Informație obținută prin amabilitatea d-lui Ion Vianu, interviu 01.05.2018.

¹² *Ibidem*.

¹³ Informație obținută prin amabilitatea d-nei Liliana Halfon, interviu 01.05.2018.

Jurnaliștii elvețieni au găsit că toată această problematică, legată de satele românești și de regimul de la București, era un filon interesant. Să nu uităm care erau totuși circumstanțele: era momentul când se descompunea sistemul, peste tot în țările fostului bloc comunist se schimba ceva, numai în România părea totul încremenit. În toamna anului 1989, corespondentul de la Viena al ziarului *Noua Gazetă a Zurichului*, publica o pagină întreagă despre situația din România, în urma deplasării în țara noastră. Niciodată nu s-a vorbit mai mult despre România ca în acea perioadă, toată lumea părea să aibă privirile îndreptate spre această zonă¹⁴.

Pentru românii din exil, ar fi fost imposibil să reușească fără sprijinul prietenilor și cunoșcuților elvețieni. Ion Vianu mărturisea că nu ar fi avut capacitatea să facă ce au făcut Rochebin cu amicii săi zăriști, lucrând ca psihiatru cu normă întreagă. Cu toate acestea, Vianu a fost vectorul principal al OVR în Elveția, țara sa de adopție. Revenind la modul de organizare administrativă a cantoanelor elvețiene, Vianu s-a dedicat în special comunei Morges, unde locuia împreună cu familia. Intenția sa a fost ca Morges să dea un exemplu celorlalte localități elvețiene. Cum soția sa fusese medic în satul Ciolpani înainte să plece din țară, au decis să adopte Ciolpani. Era singurul sat pe care îl cunoșteau mai îndeaproape. Alegerea satului românesc s-a făcut în acest caz în funcție de circumstanțe, nu întotdeauna se alocă un sat de către Coordonarea de la Bruxelles. De pildă, doamna Liliana Halfon povestește cum a ales comuna Carouge (unde locuia), din cantonul Vaud, satul de adoptat: primarul de la Carouge a fost ultimul care a ales o localitate, fusese ocupat cu alte lucruri și uitase să aleagă un sat. Cum? Ei bine, primarul, care avea harta României în spatele biroului său, a luat ceașca de cafea și a spus: „aceasta este zona unde ne vom duce!” Așa a fost aleasă Bârca, din județul Dolj. Pentru Carouge, Liliana Halfon a fost persoana de contact a OVR. Doamna Halfon se afla în bune relații cu Darius Rochebin, cel care a fost realmente motorul operațiunii în Elveția. Coincidență sau nu, Liliana Halfon se cunoștea cu Ion Vianu din țară, unde fuseseră vecini încă din copilăria petrecută la București, pe strada Ion Mureșan. Faptul nu a fost neapărat un avantaj în sensul unei posibile colaborări, căci fiecare trăia în alt canton. Se pare că acest Darius Rochebin avea multe cunoștințe, dar și abilitatea de a pune oamenii și ideile împreună în așa fel încât rezultatul să fie spectaculos. Darius știa că ea e româncă, că lucra la protecțiunea civilă și că știa, desigur, limba română, motiv pentru care atunci când a contactat-o i-a spus, încrezător în viitoarea reușită: „Tu ești omul nostru!” Primarul din Carouge, pe nume Pierre Hiltpold, de meserie arhitect, auzise de bisericile vechi românești și de cule, un tip unic de construcție semi-fortificată din Europa, care îl fascina realmente. Era deci interesat să cunoască personal această țară¹⁵. Primarul de la Carouge (afiliat la partidul radical, a îndeplinit această funcție timp de 16 ani, ales în patru mandate), a devenit consul în România timp de 12 ani, în timpul președinției lui Emil Constantinescu. La fel ca Darius Rochebin și alții care s-au atașat de țara noastră, el a păstrat o legătură specială cu România și după ce a terminat cu acțiunea OVR.

Înainte să se materializeze o mișcare propriu-zisă, situația României era deja un subiect la ordinea zilei în mass-media din Elveția, la fel ca în toate celelalte țări

¹⁴ Informație obținută prin amabilitatea d-lui Ion Vianu, interviu 01.05.2018.

¹⁵ Informație obținută prin amabilitatea d-nei Liliana Halfon în data de 01.05.2018.

europene, mai ales începând cu anul 1987, când avusese loc revolta de la Braşov. Există aşadar o deschidere faţă de ceea ce se petrecea în ţara noastră, ceea ce a facilitat desfăşurarea operaţiunii pe tărâm elveţic. În februarie 1989, câţiva jurnalişti elveţieni au fost primiţi la Ambasada României unde au discutat cu un consilier al ambasadei, Marin Cărciumaru. Fragmente din interviu a fost publicat în *L'Hebdo* din 23 februarie 1989. Au fost atinse mai multe subiecte legate de viaţa de zi cu zi din ţară. Întrebat despre sistematizarea satelor, răspunsul consilierului român a fost: „Presa occidentală a pus problema într-o manieră speculativă şi ostilă. Vă rog deci să fiţi foarte atenţi. Eu însumi sunt născut într-un sat românesc, cunosc situaţia mai bine decât un politician. Până în prezent am dat prioritate dezvoltării industriei. Agricultură a fost neglijată. Însă cu 13 ani în urmă, am adoptat, după largi dezbateri cu populaţia, un program de modernizare. Până acum, nu am avut toate resursele pentru a începe acest proiect, astăzi însă procesul poate începe. Pe scurt, este vorba de dezvoltarea de centre agro-industriale, de dotarea lor cu spitale, magazine şi încurajarea țăranilor din satele învecinate să se instaleze aici. Nu se pune problema unei „politici a buldozerului”, cum susţine presa occidentală”¹⁶. Acesta este punctul de vedere transmis de autorităţile române de fiecare dată când se ridică problema demolării satelor româneşti. Lumea occidentală ştia însă că este conceptul unui sistem de tip dictatorial şi nu avea încredere în astfel de discursuri.

Operaţiunea ia fiinţă la modul concret

Lucrurile s-au pus în mişcare foarte rapid. Pe 6 martie 1989, trei organizaţii se uneau pentru a forma coordonarea elveţiană cu titlul „Coordination suisse de l'Opération villages roumains”, ce reunea „Liga elveţiană pentru Drepturile Omului”, „Uniunea Genoveză contra Intoleranţei”, „Comitetul de Sprijin” şi diverse asociaţii de tendinţe diferite; acţiunea era susţinută de „Asociaţia Comunelor Elveţiene”. Cele trei organizaţii au contactat imediat o parte din cele 45 de comune genoveze. Reacţiile au fost favorabile în mare parte.

Implementarea proiectului în spaţiul elveţic s-a lovit de unele detalii specifice mentalităţii locale: oraşul Geneva considera că nu putea adopta din motive juridice. La Geneva s-a preferat să se vorbească de *înfrăţire*, nu de *adoptare* de sate, ca în Belgia. Părea mai puţin paternalist, considerau elveţienii, chiar dacă înţelegeau că era vorba de o acţiune unilaterală şi că nu putea fi altfel. Administraţiile s-au temut în primă fază ca nu cumva să fie acuzaţi de amestec în treburile interne ale altui stat, însă cetăţenii au acţionat cu hotărâre încă de la început. De îndată ce au stabilit coordonarea, autorităţile genoveze au scris consilierului federal Pierre Aubert pentru a-i cere să îşi retragă declaraţiile făcute cu puţin timp înainte despre un voiaj în România. Erau declaraţii pozitive, pe care regimul de la Bucureşti le-ar fi putut exploata în interesul său¹⁷.

Coordonarea elveţiană se lansa pe 13 martie 1989 printr-o conferinţă de presă, urmată de o mare reuniune publică la Geneva pe 16 martie, la care participau reprezentanţi OVR internaţional, printre care Paul Hermant împreună cu apărători ai

¹⁶ Arhiva Mundaneum/Mons, Cutia 7, Revue de presse, ActualQuarto No 432, 16 mars 1989.

¹⁷ Idem, Cutia 105, Genevois au secours des villages roumains, Premier article de presse consacre a l'OVR Suisse, „Journal de Genève”, 9 mars 1989.

drepturilor omului din România, precum Mihnea Berindei și Ion Vianu. A fost prezentă și fiica marelui dramaturg de origine română, Eugen Ionescu. Datorită unui important ecou mediatic, primele cereri de adoptare nu au întârziat să apară. Primul a fost Boécourt în Jura, la 21 martie¹⁸. La primele comune adoptante, coordonarea a mers simbolic să ducă numele satului românesc¹⁹. Coordonarea avea ca sarcină de a solicita administrațiilor locale să adopte sate românești, de a centraliza aceste cereri și de a le transmite la Bruxelles, de unde urma a primi noi instrucțiuni.

Ion Vianu își amintea modul în care elvețienii au gândit implementarea proiectului: împreună cu Darius Rochebin și alți benevoli, au alcătuit o comisie care a funcționat pe lângă primărie (*syndic* în Elveția), ca o comisie de consilieri comunali, dar fără să fie consilieri. Au început apoi să reunească oameni și să trimită scrisori către ambasadă, către dl. Dolgu, ambasadorul român în Elveția, către Ministerul de Interne, către Ceaușescu. Astfel a început trimiterea vehementă de scrisori către autoritățile române. „Cu toții sperau, dar puțini credeau că o să cadă Ceaușescu”, își amintea Ion Vianu. Ceea ce l-a impresionat a fost mai ales dedicarea elvețienilor pentru cauza românească: „benevolii au ieșit nu știu de unde, era impresionant - oameni care erau pasionați: unul era farmacist, altul era funcționar la primărie, etc.”²⁰. Populația a fost foarte interesată, mai ales în partea francofonă. La Geneva de exemplu, au fost cantoane mai receptive decât altele, o posibilă explicație ar fi faptul că au o poziție mai centrală. Din când în când se organizau ședințe la care luau parte comunele elvețiene care adoptaseră sate românești. În amfiteatrele Universității din Lausanne au avut loc astfel de evenimente. Reuniunile de informare se organizau și pe plan local, Vianu însuși a participat la cele din comuna sa, Morges. În Elveția, există tradiția de a se organiza adunări la Consiliul municipal, în sala de consiliu, unde se discută problemele comunale și unde poate participa oricine este interesat. După același principiu, aveau loc și întrunirile OVR. Vianu își amintea că la o reuniune a participat și ambasadorul român în Elveția la acea vreme, pe nume Dolgu. Dolgu avea ca misiune să facă plimbări în comune pentru a convinge elvețienii că nu există niciun pericol vis-à-vis de satele românești. „Desigur că locuitorii și administrațiile din comunele elvețiene nu credeau nimic din ce le spunea, dar era de datoria lor să îl primească cum se cuvine, era totuși ambasador și deci într-o poziție care solicita respect. La ședințe veneau oameni interesați, participau, firește, și oficialitățile, dar ei nu jucau un rol primordial. În Elveția autoritățile se află în slujba comunității în sensul cel mai concret cu putință. Rolul principal îl jucau cei care erau mai profund implicați”²¹.

Liliana Halfon rememora prima sa participare la o întrunire OVR, organizată la Universitatea 2 din Geneva, la care a participat la invitația lui Darius Rochebin, unde a servit drept interpret. Sala era plină (peste o mie de locuri), nu erau numai români, românii erau foarte puțini în Elveția la acea dată, în jur de o sută. La acea reuniune, își amintește d-na Halfon, au fost foarte puțini români, dar mulți elvețieni. Un francez a scos dintr-un borcan de dulceață un film în care arăta cum se dărâma o casă: venea o macara, apoi smulgea acoperișul. Elvețienii au fost extrem de impresionați. Rezultatul:

¹⁸ Idem, Cutia 1, Rapport general de L'Opération Villages Roumains Suisse.

¹⁹ Idem, Cutia 3, Fax către OVR International, Geneva, 9 nov. 1989.

²⁰ Informație obținută prin amabilitatea d-lui Ion Vianu, interviu 01.05.2018.

²¹ *Ibidem*.

bilanțul final al operațiunii arată că din totalul de 34 de guverne în Geneva, 33 au aderat la OVR! Planul era să repereze o comună cu care să se înfrățească și să scrie primarul la primar, directorul școlii la directorul școlii, secretarul la secretar, profesorul la profesor, etc., cu copie la Ambasada din Berna. Imaginile au fost difuzate ulterior la televiziunea națională, alături de ambasadorul român în Elveția, care spunea că nu se întâmplă nimic de acest fel în țară. Toate acestea în vreme ce alte imagini arătau curtea ambasadei române plină de copiiile scrisorilor, încât abia puteau să mai deschidă ușa²².

Comunele se pun în mișcare

Unul din lucrurile pe care trebuia să îl îndeplinească comuna ce adopta un sat românesc era, pe lângă trimiterea de scrisori către autoritățile române, acela de a amplasa panouri la intrarea în localitate cu numele satului adoptat. Comuna Grandson se oferea să comande mai multe panouri (și pentru alte comune interesate) cu textul „Cette commune participe”, cu scopul de a fi puse la intrarea în localitate, la prețul de 20 de franci pe panou. Deosebit de importante erau conferințele și întrunirile de informare a populației, care au stat la baza difuzării mesajului OVR. Cum imaginile sunt mai grăitoare decât multe cuvinte, datorită unor jurnaliști care reveniseră recent din România, coordonarea deținea diapozitive care puteau fi folosite în serile de informare ce urmau a se desfășura pe plan local. Și în privința tipizatorilor pentru cărțile poștale care erau trimise autorităților române, elvețienii s-au organizat foarte bine. Pentru data de 10 iunie, grupul de susținere al OVR anunța imprimarea de cărți poștale cu satul lor, ce urmau a fi semnate, cumpărate de doritori și apoi trimise de aceștia²³.

În unele cazuri elvețienii s-au dovedit mai întreprinzători decât locuitorii din celelalte țări participante la Operațiune. De pildă, comuna Belmont-sur-Lausanne trimitea o scrisoare către Kremlin în care îi scria secretarului general al PC, Mihail Gorbaciov, informându-l despre Operațiunea de solidaritate cu satele românești care luase naștere în inima Europei, precizând că demersul nu avea conotații politice sau ideologice. Discursul lor făcea referire la distanța pe care o luase URSS în ultima perioadă față de violarea drepturilor omului în România. Devenind încrezători în respectarea libertății și în dorința sa de a avea un dialog cu Europa, comuna elvețiană făcea apel la Gorbaciov pentru a interveni pe lângă Ceaușescu și guvernul acestuia spre a opri nebunia cu planul de sistematizare. Scrisoarea sublinia că dispariția unui patrimoniu atât de bogat cum era cel rural românesc, privea toate țările europene și că numai era o chestiune de politică internă fiind mult prea grav ceea ce regimul intenționa²⁴.

La Colegiul Rousseau, elevii reconstituiseră condițiile de viață din România și agățaseră în clase un uriaș portret al lui Ceaușescu, pentru a înțelege mai bine ce însemna cultul personalității în România. Presa și televiziunea urmăreau constant evoluția Operațiunii (emisiunea *Temps Présent* de exemplu de pe TV5 difuza în mod

²² Informație obținută prin amabilitatea d-nei Liliana Halfon, interviu 01.05.2018.

²³ Arhiva Mundaneum/Mons, Cutia 3, Operation Villages Roumains, Soirée d'information.

²⁴ Idem, Cutia 3, Commune de Belmont-sur-Lausanne, Municipalité, către URSS/Moscou, Kremlin, Monsieur Mikhaïl Gorbatchev, Secrétaire Général du PC.

curent știri legate de activitatea Operațiunii). Coordonarea elvețiană avea sediul la Liga pentru Drepturile Omului din Geneva²⁵.

Chene-Bougeries anunța pentru 1 iulie, un stand în cadrul unui eveniment local, prin care promova cărțile poștale și gastronomia românească. Crissier anunța pentru 10 iunie o festivitate în cadrul parohiei, prilej cu care tinerii urmau a prezenta un stand cu informații despre modul în care puteau fi distribuite cărțile poștale. Pe 12 iunie, localitatea Grandson organiza o reuniune locală pentru a informa populația cu privire la ceea ce se întâmpla în România. Le Landeron organiza pe 1 iulie o zi dedicată României. Cu acest prilej institutorii au decupat și colorat împreună cu elevii modele de concurs pentru 250.000 de căsuțe pe care le-au suspendat pe un fir. La Morges avea loc pe 10 iunie o expoziție în Piața Centrală și la sediul Primăriei în care se prezenta Operațiunea de Salvare a Satelor. La Primăria din Neuchatel se desfășura în perioada 19 - 30 iunie o expoziție, iar pe 20 iunie urma o conferință despre situația femeilor din România. Comuna Préverenges propunea o idee inedită: folosirea principiului lanțului, adică să se trimită o scrisoare la 1, 2 sau 3 persoane sugerându-le să scrie în România. La Rolle avea loc pe 5 iulie în sala de consiliu a comunei o conferință publică²⁶. În cadrul serilor de informare se prezenta scopul Operațiunii de către unul din responsabilii Coordonării, mărturiile ale altor comune implicate deja în Operațiune, toate acestea urmate de dezbateri, întrebări despre cum să dezvolte și să amplifice campania²⁷.

Încă de la început, coordonarea a încercat să nu se limiteze doar la procedurile de adopție, ci să asigure o permanență a Operațiunii. Ea adapta materialul furnizat de centrul OVR: cărți poștale pentru a fi trimise în satele adoptate, lui Ceaușescu și ambasadorului român în Elveția, autocolante, ocupându-se de difuzarea lor către comune²⁸. Coordonarea se ocupa de pregătirea buletinelor OVR. La aceasta se adăuga gestionarea și dirijarea cererilor curente, vizite în comune pentru difuzarea mesajului OVR, reuniuni cu OVR internațional. Pentru toate aceste acțiuni, se făcea necesară existența unei permanențe la cârma coordonării. Michèle Vignard primea un mandat de secretariat pentru lunile aprilie, mai și iunie. Între lansarea OVR și sfârșitul său, zece persoane au colaborat pentru coordonare. Cei mai prezenți au fost: Michèle Vignard (care s-a retras din octombrie din motive profesionale), Ginette Philipona, Jacques François și Georges Vignard de la LSDH, Yves Lador de la CDOAP, Darius Rochebin de la UGCI. Pe lângă Michèle Vignard, Ginette Philipona și Yves Lador au primit scurte mandate remunerate, restul au lucrat doar benevol²⁹.

Înainte de venirea verii, Coordonarea căutase să dea organizației o consistență mai solidă. Ea adopta un statut pe 9 iunie și mandata două persoane pentru a promova OVR în întreaga țară: pe S. Lutz, responsabil al Asociației comunelor elvețiene, pentru Elveția germanofonă și M. Chinotti la Lugano. Cu toate acestea, Operațiunea a câștigat mai mult teren în zona vorbitoare de limba franceză. Explicația cea mai simplă consta

²⁵ Idem, Cutia 70, Anderlecht 5.000 cartes pour les villages roumains, 22.07.89.

²⁶ Idem, Suisse, Cutia 1, Ds.01/05/001, f. 6.

²⁷ Idem, Cutia 3, Operation Villages Roumains, Soiree d'information.

²⁸ Idem, Suisse, Cutia 1, Ds.01/05/001, f. 6.

²⁹ Idem, Cutia 1, Rapport general de L'Opération Villages Roumains Suiss, p. 2.

în decalajul de trei luni dintre lansarea din partea francofonă și demarajul efectiv în alte regiuni lingvistice. Abia pe 30 iunie se creau antenele germanofone și din Tessin³⁰.

Comunele genoveze au fost generoase când a fost vorba de satele românești: în iulie 1989, 30 de comune decisese deja să adopte sate românești. Opt comune genoveze au adoptat în același județ, Harghita. Puplinge a fost primul din zonă care a hotărât să adere la Operațiune. Satul ales era Plăieșii de Jos, comună situată în sud-estul județului Harghita. Motivul pentru care s-a optat pentru acest sat era că adăpostea o biserică fortificată datând din secolul al XV-lea, un muzeu de artă populară și un castel în stil baroc (Balasi), fiind și un centru de producție artizanală de ceramică și că exista zvonul că va fi transformat într-un centru agro-industrial până în anul 2000. O altă comună elvețiană, Avully adopta comuna Remetea împreună cu cele patru sate componente. Coordonarea avea date cum că Remetea era considerată amenințată, în special cele trei sate mici Făgețel, Martonca și Sineu. Cologny adopta Porumbenii Mari, unul din cele 11 sate ale comunei Mugeni, sat situat pe cursul Târnavei Mari, datând din 1333 și posedând ruinele unei fortărețe dacice și a unei biserici fortificate din secolul XIV. Collex-Bossy adopta satul Tamașu (comuna Dealu), Chêne-Bougeries adopta Sântimbru (comuna Sâncrăieni). Cartigny adopta Poiana Târnavei, sat ce aparține de comuna Zetea, considerat cel mai în pericol sat dintre cele 30 adoptate de genovezi³¹. Anderlecht adopta satul Mugeni. Aici, administrația comunală își propunea să imprime 5.000 de cărți poștale având ca destinație: președintele țării, ambasadorul român și primarul din satul românesc. La intrarea în Anderlecht erau amplasate panouri cu însemnele OVR și cu date despre aceasta iar profesorii erau invitați să dedice o oră de curs pentru a informa elevii asupra situației din România³².

Pe 5 iulie 1989, peste 1.100 de comune europene erau parte a OVR. Franța, cu 720 de comune, se afla în fruntea rețelei de solidaritate. Urma Belgia cu 200 de comune și Elveția cu 120. Acestea sunt cele trei țări cele mai active în cadrul OVR. În Elveția lucrurile s-au derulat cu repeziciune: începută mai întâi în zona francofonă, ulterior mișcării i s-au alăturat și cantoanele italiene și germane. Coordonarea era aproape de cota sa: 150 de comune își dăduseră deja acordul, din cele 200 cât era stabilit. Aici, 44 de comune din cantonul Vaud, 33 din Geneva și 24 din Jura, au fost primele interesate de Operațiune³³.

Coordonarea elvețiană a adus o contribuție importantă operațiunii în septembrie 1989, formând o echipă de studenți remunerată și contribuind la întocmirea unui fișier cu satele românești despre care aveau prea puține informații. Pentru 2.000 de sate s-au făcut fișe și aceste informații au fost comunicate către centrul de la Bruxelles, rămas „în pană” de noi sate de atribuit. Calitatea fișelor a fost foarte importantă, din moment ce informațiile erau dificil de găsit (nu se găseau hărți, multe sate erau cvasi-necunoscute, etc.)³⁴. Fișa de sat conținea date generale: codul poștal, numele comunei, numărul de

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Idem, Cutia 70, Les Genevois sont généreux, extras de presă din Tribune de Geneve, 22.07.89.

³² Idem, Anderlecht 5.000 cartes pour les villages roumains, 22.07.89.

³³ Idem, Cutia 40, Nouvelles des Coordinations, în Bulletin de liaison No 11/ du 15 au 31 août 89, p. 8.

³⁴ *Ibidem*, p. 3.

locuitori, media de vârstă, câtă populație este activă, altitudinea, suprafața, caracterul satului, numele primarului, un contact al primarului³⁵.

Pentru a putea lua în considerare multiplicarea unor acțiuni concrete, Coordonarea elvețiană trimitea comunelor un chestionar general despre activitățile românești. Dar discuția despre rezultatele acestui sondaj putea fi completată cu prilejul reuniunii de la Préverenges din 21 octombrie. Această zi de informare și schimb la care erau convocate toate comunele adoptante, era organizată de Préverenges. Evenimentul permitea un bilanț al Operațiunii și deschidea totodată perspective încurajatoare în ceea ce privește activitatea dusă de comunele adoptante³⁶.

Bilanțul acțiunilor realizat la Préverenges era unul remarcabil. Aproape toate comunele organizaseră serii de curierat către satele adoptate. Unele comune înregistrau mesaje pe care le transmiteau la Radio Europa Liberă, despre care știau că era ascultat în România. Manifestările de sensibilizare erau numeroase și de anvergură: seri dedicate României, muzică populară românească, gastronomie românească, dezbateri în parlamentul tinerilor, panouri speciale de afișaj, desene ale copiilor sau scrisori realizate în școli apoi trimise în țară, insigne și stilouri cu sigla OVR, filme video turnate la fața locului³⁷. La Préverenges s-au discutat chestiuni importante precum întoarcerea unor scrisori din țară sau reacția autorităților române. Vestea care făcea senzația în cadrul acestei reuniuni a fost că ambasadorul Gheorghe Dolgu făcuse turul a șase comune în încercarea de a le convinge să renunțe la OVR³⁸.

Între reuniunea de la Préverenges și decembrie 1989, alte comune se lansau în noi acțiuni. Cât despre Coordonare, aceasta se restructura căutând să își lărgească cercul militant. Ea lansa o campanie denumită „iarna românească”, imaginată și organizată în exclusivitate de apărători ai drepturilor omului până atunci rămași anonimi. Era vorba de afișajul care spunea: „În limba română foame, frig și frică se zice Ceaușescu”, triptic destinat să amintească dramatica iarnă românească, în vreme ce ei, elvețienii, sărbătoreau Crăciunul. Deși inițial afișajul a fost interzis de Ministerul public și de Departamentul federal al afacerilor străine, care se temeau de o plângere penală din partea lui Ceaușescu, afișele au fost folosite până la urmă când revolta a izbucnit la Timișoara³⁹.

În tot acest timp, a existat o corespondență permanentă cu Bruxelles-ul, unde se afla Comitetul de Coordonare al OVR, care dirija întreaga acțiune. Se întâmpla să existe o corespondență chiar și între unele comune din țări diferite țări europene referitoare la sate românești adoptate, cel mai probabil ele însele înfrățite, practica înfrățirii între comune fiind o tradiție europeană mai veche. Este cazul administrației de la Manhay din Belgia, care trimitea Coordonării, pe 13 noiembrie 1989, un mesaj legat de o scrisoare primită de comuna Crassier din Elveția de la satul Cizer din România. Comuna elvețiană întreba administrația Manhay dacă și ei primiseră un astfel de răspuns din țară, arătându-se surprinși de mesajul de la Cizer. Satul românesc adoptat era de fapt Pria, dar acesta aparținea de comuna Cizer. Scrisoarea conținea un tip de discurs care se

³⁵ Idem, Cutia 3, Fax către OVR International, Geneva, 9 nov. 1989.

³⁶ Idem, Cutia 1, Rapport general de L'Opération Villages Roumains Suisse.

³⁷ *Ibidem*, p. 4.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*.

regăsește și în alte cazuri: „sunteți greșit informați, aveți date incomplete sau false ce provin din mass-media cu intenții rău-voitoare... satul nostru nu este deloc amenințat cu demolarea. Dimpotrivă, autoritățile comunei noastre au luat toate precauțiile pentru ameliorarea condițiilor de viață și pentru ca unele activități de producție să se dezvolte. Astfel, toți locuitorii vor beneficia de o viață demnă și civilizată”⁴⁰. După ce enumera toate realizările ce se înfăptuiseră în comună, scrisoarea se încheia: „Nu putem fi de acord cu adoptarea despre care ne-ați vorbit și nici cu obligațiile morale pe care susțineți că le aveți față de comuna noastră”. Pentru a fi și mai convingători, textul era însoțit de fotografii care să demonstreze prosperitatea în care trăiau locuitorii aceluia sat, în care era prezentată școala din Cizer, Casa Specialistului și alte case mai arătoase din comună⁴¹. Acest text nu este unul singular, multe astfel de mesaje ajungeau în comunele occidentale. Pentru OVR, gestul era interpretat pozitiv: era o dovadă că guvernul român lua în serios Operațiunea și că se temea de efectele din exteriorul ca și de cele din interiorul țării.

Elvețienii au fost mișcați de situația din România. Păreau să fie derutați uneori de scrisori care soseau din țară ca cea evocată mai sus, o situație asemănătoare a fost creată de scrisoarea trimisă de la Valea Mare către comuna L'Abbaye, în care li se spunea răspicat elvețienilor să fie lăsați în pace. Uimirea celor cărora le era destinată scrisoarea era cu atât mai mare cu cât nu apucaseră să le trimită vreun mesaj autorităților locale, doar președintelui Ceaușescu îi trimiseseră cărți poștale. Nu putea fi așadar un răspuns al sătenilor. „Știm deci cine poate fi expeditorul” scria presa elvețiană - „redutabila poliție secretă românească, Securitatea”. Câțiva locuitori din Vaudois au mers până într-acolo că au vizitat satul românesc adoptat, de la Belmont s-au trimis scrisori către Mihail Gorbaciov, iar la Préverenges se discuta punerea în vânzare a unor fotografii făcute din satelit de deasupra României. De Crăciun se pregăteau acțiuni dedicate României pe străzile din Geneva și Lausanne. „Auzim adesea spunându-se: „La ce bun toate acestea? Oricum ar fi, lumea se schimbă și blocul estic se destramă lent. Probabil că acest lucru este adevărat. Însă în viața unui român, o diferență de 10 sau 20 de ani înseamnă enorm. De aceea este important să ne angajăm acum”⁴², spunea Darius Rochebin, îndemnând la participare activă.

Pe 13 decembrie 1989, când încă nu izbucniseră revoltele în țară, dar se știa în Occident despre frigul din apartamentele românilor și lipsurile de zi cu zi, un grup de cetățeni organiza o acțiune de Crăciunul ce se apropia. Acțiunea era simbolică - de a aprinde o lumânare la ferestre în intervalul 22.00 - 24.00, „în semn de solidaritate, de mărturie și de speranță”. Grupul se adresa doar populației Romande, adică zona francofonă elvețiană. „Cu cât vor fi mai multe lumânări aprinse, cu atât mai puternic va fi mesajul nostru de solidaritate!” spuneau ei⁴³.

⁴⁰ Idem, Cutia 3, Commune de Crasier, către Manhay, Crassier, le 6 novembre 1989.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Idem, Cutia 105, Ceaușescu s'énervé, extras de presă, în *La Suisse*, 3 dec. 1989.

⁴³ Idem, Cutia 6, Lettre aux communes participant à l'Opération Villages Roumains, Genève, le 13 décembre 1989.

În decembrie 1989 existau deja 193 de comune ce adoptaseră câte un sat românesc, iar pe 31 decembrie bilanțul ajunsese la 206 de comune, depășind deci cota stabilită inițial⁴⁴.

După Revoluția din decembrie 1989

În Elveția acțiunea a prins avânt și mai mult după decembrie 1989, moment în care se crease o extraordinară atmosferă de compasiune pentru țara noastră. Până atunci fusese un interval prea scurt, în care existaseră discuții, câteva întruniri, se trimisese scriori și se adoptaseră sate, dar adopțiile erau abstracte. Era acum momentul să se acționeze la modul concret: să se meargă direct în satele adoptate! Mulți elvețieni au vizitat localitățile pe care le adoptaseră înainte de 1989 și s-au întors impresionați de căldura cu care fuseseră întâmpinați.

În zilele Revoluției din decembrie 1989, peste tot se vorbea numai de România. Lumea era pasionată: îi descoperea pe români. Începând cu ianuarie 1990, adevărate „cortegii” cu ajutoare umanitare porneau spre România. Cei de la Carouge au fost printre primii care au sosit cu ajutoare în satul adoptat, Bârca, în februarie 1990. Liliana Halfon, participantă la aceste deplasări organizate precipitat, își amintea că se pleca noaptea și se ajungea tot noaptea, că elvețienii s-au îmbolnăvit, nefiind obișnuiți să meargă atât de mult în condiții dificile. Aceasta relata cum au ajuns prima oară la Bârca, dar nu au văzut nicio casă dărâmată, doar la Scornicești văzuseră dărâmături (Bârca e situat mai jos de Craiova, aproape de Bechet). Imediat cum au ajuns în sat, au fost împărțiți la oameni: primarul a dormit la primar, etc. În lunile care au urmat, elvețienii au reparat aici canalizarea, au construit un grup sanitar la școala din localitate, au dotat dispensarul, au făcut un cabinet dentar, multe materiale medicale au fost preluate de la medici elvețieni care își închideau cabinetele și transportate în România⁴⁵.

Ion Vianu ne-a relatat că soția sa a mers încă de la sfârșitul lunii ianuarie 1990, cu ajutoare către Ciolpani. Elvețienii au cumpărat un automobil pentru mănăstirea de la Ciolpani, unde maica stareță știa de existența Operațiunii încă dinainte de 1989; automobilul a ajuns ulterior la primărie. Între timp, alte persoane s-au implicat în proiectul dintre Ciolpani și Morges. Mulți locuitori din Morges au mers în vacanțe la Ciolpani, unde au fost foarte bine primiți. Ospitalitatea românească a jucat un rol deosebit. Mulți ciolpanezi au fost primiți în Elveția în vizită, mai târziu unii pentru a lucra în agricultură. În vara anului 1990, au sosit 40 de copii români care au fost cazați în familii. Acțiunea a avut un efect benefic pentru români și elvețieni deopotrivă: în Elveția oamenii nu sunt prea sociabili și nu se cunosc bine. Astfel, au început să se cunoască între ei; pentru că aveau în primire copii din România, elvețienii au fost puși în situația de a se vizita reciproc. S-au creat astfel legături care au durat ani de zile și care încă mai durează. O altă acțiune importantă a fost forarea unui puț prin sprijinul financiar al celor de la Morges, căci apa care se bea la Ciolpani nu corespundea normelor de igienă. Zeci de alte *jumellages* au luat naștere între cele două țări și după 1990, foarte multe în Transilvania, dar nu numai aici⁴⁶.

⁴⁴ Idem, Cutia 1, Conférence nationale sur la coopération Suiss-Roumaine, 10 février 1990. Université de Lausanne-Dorigny, Programme.

⁴⁵ Informație obținută prin amabilitatea d-nei Liliana Halfon, interviu 01.05.2018.

⁴⁶ Informație obținută prin amabilitatea d-lui Ion Vianu, interviu 01.04.2018.

Pe 10 februarie 1990, coordonarea elvețiană organiza la Universitatea din Lausanne, o conferință națională a Cooperării elvețiene. La conferință au luat cuvântul Jacques François, președinte al Ligii pentru Drepturile Omului Elveția, Eric Masquelier de la coordonarea internațională, J. Staehelin de la Departamentul federal al afacerilor străine, precum și membri ai administrațiilor locale sau persoane care fuseseră în România cu ajutoare umanitare în primele luni ale anului 1990⁴⁷. După căderea regimului, operațiunii nu îi mai rămânea scopul inițial pentru care fusese creată, iar nevoile satelor românești erau mai mult de natură tehnică. Se făcea necesară deci trecerea la o nouă formă de colaborare, așa cum s-a întâmplat în celelalte țări europene care adoptaseră sate înainte de decembrie 1989. Noua formă de colaborare era gândită pentru ca partenerii să se poată întâlni direct, fără intermediari, pentru a se cunoaște și pentru a beneficia de expertiza reciprocă. Conferința din 10 februarie reunea toate comunele care adoptaseră sate românești, Crucea Roșie elvețiană, speranța lor fiind ca partea română să fie de data aceasta un partener egal de discuție. Partea elvețiană considera că ar fi putut aduce o contribuție importantă în implementarea unor structuri democratice în România, de care era nevoie la momentul respectiv. Alte nevoi ale satelor românești luate în calcul de elvețieni erau ajutoarele medicale și sociale, elvețienii fiind frapați de sărăcia pe care o văzuseră cu prilejul primelor contacte de după 1990. O chestiune esențială era redemararea agriculturii românești, mai multe comune elvețiene proiectau o cooperare în acest sens⁴⁸.

Coordonarea organiza întruniri cu specialiști în domeniul agricol pentru a discuta noua situație în agricultura românească. Coordonarea elvețiană reunea 30 de astfel de specialiști, printre care și prof. Jean Vallat de la Ecole Polytechnique din Zurich, care petrecuse câteva zile în România cu o delegație de parlamentari elvețieni. Profesorul Vallat semna la structura de tip kolhozian cu câmpuri întinse colectivizate, fapt ce făcea dificilă redistribuirea terenurilor (9.5 milioane de hectare urmau a fi redistribuite). Din mărturiile celor văzute la fața locului, experții spuneau că sistematizarea satelor avusese un efect de depopulare, aici rămânând doar persoanele în vârstă. Semințele nu erau de calitate, iar utilajele erau arhaice. Noul minister al agriculturii era lipsit de experiență, și deci era nevoie de ajutor. Experții elvețieni încercau să înțeleagă ceea ce cunoșteau doar din presă sau din cărți: ce a însemnat colectivizarea și cum fusese instalată în România. Ei găseau necesară analiza nevoilor, pe care le gândeau împreună cu parteneri români. Toate acestea în scopul reanimării vieții rurale românești⁴⁹.

După 1990, Coordonarea elvețiană devenea o asociație cu personalitate juridică. Scopul OVR Elveția era de a promova, dezvolta și coordona acțiuni de cooperare ale comunelor, asociațiilor sau grupurilor elvețiene cu parteneri români. Comitetul OVR Elveția se compunea din minim 5 membri, numiți pe o perioadă de 4 ani. Președintele desemna un vice-președinte, secretarul și trezorerul, se pronunța asupra alegerii de noi

⁴⁷ Arhiva Mundaneum/Mons, Cutia 1, Conférence nationale sur la coopération Suisse-Roumaine, 10 février 1990. Université de Lausanne-Dorigny, Programme.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Idem, Cutia 1, Première Conférence nationale sur la coopération Suisse-Roumaine, Compte rendu du groupe de travail sur la coopération agricole 10 février 1990.

membri și stabilea programul anual de activități⁵⁰. Coordonarea elvețiană era compusă acum din două organizații: Consiliul Comunelor și Regiunilor Europene/Secția Elvețiană cu sediul la Lausanne și Uniunea Împotriva Intoleranței cu sediul la Geneva. Scopul său după 1990 era: de a facilita activitatea comunelor, asociațiilor și persoanelor participante la OVR, de a menține legătura cu Coordonarea internațională OVR, de a informa toți actanții Cooperării helvetico-românească asupra proiectelor în curs⁵¹.

Elvețienii au înțeles rapid că nevoia urgentă a satului românesc era formarea și reorganizarea de cadre agricole. În 1991, la Institutul agricol de Stat din Fribourg și Grangeneuve, au fost primiți 4 ingineri români la un stagiul de câteva săptămâni. Elvețienii au sprijinit refacerea unor școli din sate românești, echiparea cu materiale medicale a unor unități sanitare, echiparea unor unități de învățământ, comunele elvețiene au suportat chiar și costul unor intervenții chirurgicale complicate, imposibil de efectuat în țară la acea vreme. Ținta principală rămânea refacerea agriculturii: „Trebuie să încercăm să ameliorăm calitatea agriculturii lor, pentru ca într-o zi să poată realiza schimburi cu străinătatea. Este un scop european în fapt”⁵². Aceasta era încredințarea elvețienilor care se gândeau la posibilități concrete prin care să îi integreze pe români în Europa. În tot acest timp, familia regală care locuia în Elveția a fost la curent cu acțiunile OVR, iar după 1990 fundația Principesei Margareta s-a aflat în legătură cu Operațiunea, cele două organizații având un profil asemănător⁵³. În 1991, fundația Principesei Margareta, fiind debordată de cereri, solicita ajutorul altor organisme pentru a putea face față, unele dintre acestea ajungând chiar la Comitetul OVR. Aceasta în ideea ca Operațiunea să centralizeze o parte din cereri și să le transmită către diferite comune active din cadrul său⁵⁴.

Începând cu 1992, prin intermediul *Asociației pentru restaurarea unei țărâni independente și libere în România*, Coordonarea organiza stagii pentru români. Ei erau cazați la familii elvețiene, după același model ca cel belgian. Aceștia urmau cursuri în școlile de agricultură de la Grangeneuve, Marcellin și Grange-Verney, cei mai mulți reușind să se descurce foarte bine în limba franceză. Acțiunea a fost susținută de Departamentul federal al Afacerilor Străine. Fundația Soroș se ocupa de selectarea stagiilor din țară și se ocupa de înscrierea candidaților, de contractele lor, de transport. În Elveția erau preluați și înscriși la școlile la care erau repartizați. Durata stagiilor varia, însă în general era de aproximativ 4 luni. Pentru cei ce finalizau cursurile cu bine, elvețienii stabiliseră și un premiu de 500 franci. Dorința organizatorilor era să se creeze o bază solidă pentru colaborări viitoare între vechii stagiari⁵⁵.

A luat naștere ulterior ideea de *turism rural*, promovată de OVR, în urma căreia s-au legat multe prietenii. Elvețienii care vizitaseră România după 1990, au spus românilor: „E atât de frumoasă natura la voi, voi sunteți atât de primitivi. De ce să nu

⁵⁰ Idem, Cutia 53, Opération Villages Roumains Coordination Suisse, Projet de Status, Ds. Coordination Suisse.

⁵¹ Idem, Cutia 62, Convention de la coordination suisse de l'Opération Villages Roumains.

⁵² Idem, Cutia 105, *Les idées de Marly*, extras de presă, în *La Suisse*, Bilan de presse, 3 dec. 1989.

⁵³ Idem, Cutia 105, OVR Note sur 10 août 1992.

⁵⁴ Idem, Cutia 44, Corespondență Woluwe-Saint-Pierre, Cabinet de l'Echevin, către Daniel Wathélet, Bruxelles, le 21 juin 1991.

⁵⁵ Idem, Cutia 59, Association pour la Restauration d'une Paysannerie Independante et Libre en Roumaine, Stages d'agriculture pour les jeunes roumains en Suisse.

vă construiți niște camere de oaspeți”. Legăturile interumane au fost însă mult mai prețioase decât sprijinul material. De exemplu Ion Vianu își amintește de o doamnă, pe nume Lederman Algeria. Ea s-a consacrat comunei Podu Turcului de lângă Onești. Chiar și după anul 2000, a continuat să meargă la Podu Turcului, cu ajutorul ei s-au făcut stagii în Elveția, tot prin generozitatea sa au fost aduși copii la spitale elvețiene, totul pe banii organizației sale (*Espoir Roumanie*). Ea era văduva unui țaran elvețian, ea însăși străină în Elveția, fiind de origine braziliană. Avea o casă mică și întotdeauna era plină de oameni pe care îi găzduia, care dormeau pe jos uneori, casa devenind adesea neîncăpătoare. Această doamnă și-a consacrat viața organizației, ajutându-și semenii cu dăruire. Elvețienii s-au dovedit oameni foarte săritori, dar la un moment-dat (după câțiva ani de OVR) au spus: „este momentul să îi lăsăm să se descurce singuri!”⁵⁶

Începând cu anul 1987, România devenise în Occident un subiect fierbinte; entuziasmul s-a menținut o perioadă și după căderea regimului comunist. Nici o altă țară din blocul comunist nu s-a bucurat de atâta simpatie ca țara noastră. O posibilă explicație ar fi că este o țară la limita dintre Orient și Occident, având calitățile și defectele și dintr-o parte și din alta. O altă explicație ar fi că România avea oameni mari cunoscuți în lumea occidentală: Emil Cioran, Mircea Eliade, Nae Ionescu („Cântăreața cheală” se joacă de 40 de ani!) Poate a contribuit și ideea că românii erau francofoni. Și în Elveția, la fel ca în celelalte țări europene, a fost o mișcare la nivelul oamenilor de rând: când au început să plece convoaiele umanitare, fiecare contribuia cu ce putea, unii dădeau bani, alții aduceau încălțăminte, haine⁵⁷, etc. OVR a fost un gest de primire în lumea occidentală, un gest de solidaritate dezinteresată pornit din inițiativă cetățenească.

⁵⁶ Informație obținută prin amabilitatea d-lui Ion Vianu, interviu 01.05.2018.

⁵⁷ Explicații date de d-na Liliana Halfon, interviu 01.05.2018.